

الگوی توسعه آمادگی دفاعی کارکنان نیروهای مسلح

روزبه کمالی^۱

مهدی خیراندیش^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۵/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۳/۳

چکیده

عملکرد موفق نیروهای مسلح به برخورداری کارکنان از توانمندی و آمادگی‌های مورد نیاز بستگی دارد. در این تحقیق به ارائه الگوی توسعه آمادگی دفاعی کارکنان نیروهای مسلح از منظر حضرت امام خامنه‌ای مدظله العالی پرداخته می‌شود. این تحقیق از نظر نوع داده‌ها کیفی و از نظر هدف، توسعه‌ای و از نظر روش مبتنی بر روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد است. جامعه پژوهش شامل محتوای بیانات و فرامین مقام معظم رهبری مدظله العالی در خصوص نیروهای مسلح طی سال‌های خرداد ۱۳۶۸ تا اسفند ۱۳۹۱ است. در مدل نهایی، نقش نیروهای مسلح در دفاع از امنیت و استقلال ملی و آرمان‌ها و ارزش‌های جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان شرایط علی در نظر گرفته شد و هشت مؤلفه برای آمادگی کارکنان نیروهای مسلح و چهار راهبرد برای ارتقای این آمادگی‌ها معرفی شد که پیامد آن ایفای مؤثر نقش نیروهای مسلح به‌عنوان مظهر اقتدار ملی، مقاومت و اقتدار اسلام است. اجرای راهبردهای ارتقای معنویت، رشد قابلیت‌های نظامی، دانشی و فناورانه و ترویج فرهنگ اسلامی می‌تواند زمینه توسعه آمادگی کارکنان نیروهای مسلح و در نهایت انجام مؤثر مأموریت این نیروها را فراهم سازد.

واژگان کلیدی: آمادگی دفاعی همه‌جانبه، آمادگی کارکنان، نیروهای مسلح.

۱ - عضو هیات علمی (استادیار، مدیریت راهبردی، دانشگاه علوم و فنون شهید ستاری، تهران، ایران) - نویسنده مسئول -

E-mail: roozbeh.kamali89@yahoo.com:

۲ - عضو هیات علمی (دانشیار، مدیریت دولتی، دانشگاه هوایی شهید ستاری، تهران، ایران)

مقدمه

یکی از حوزه‌های حیاتی و مهم در تأمین امنیت، دفاع و حفظ منافع ملی هر کشوری، حوزه دفاعی و روش‌های بازدارندگی تهدیدات دشمن است. در عصر حاضر و به‌خصوص پنجاه سال اخیر قدرت‌های استکباری شرق و غرب با استفاده از تهدید و ایجاد ترس و وحشت به دنبال سلطه بر منافع دیگر کشورها و به‌خصوص کشورهای ضعیف بوده‌اند تا از این طریق به خواسته‌های خود دست یابند. آمادگی در حوزه دفاعی برای خطرات احتمالی و استفاده از قدرت نظامی اولین پاسخی است که دولت‌ها در برابر این سلطه‌خواهی به‌کار گرفته‌اند.

آمادگی نیروهای مسلح برای حفظ تمامیت ارضی و استقلال کشور و رفع تهدیدات دشمن همواره یکی از دغدغه‌های جدی تصمیم‌گیرندگان سیاسی است. بیشتر کشورها جهت آمادگی نیروهای خود، به تجهیز آنان با ابزار و تجهیزات پیشرفته نظامی روی می‌آورند اما جنگ‌های اخیر آمریکا در عراق و افغانستان، جنگ داخلی سوریه و جنگ‌های حزب‌الله لبنان و حماس با رژیم اشغال‌گر قدس، نشان‌گر رویکرد و گفتمان جدیدی در آمادگی دفاعی است و ضرورت شناخت مؤلفه‌های این آمادگی به‌طور فزاینده‌ای بیشتر شده است. تجهیز با پیشرفته‌ترین امکانات نظامی از اهمیت وافر برخوردار است اما آنچه از کسب این تجهیزات مهم‌تر است، چگونگی و ماهیت اصلی آمادگی‌های دفاعی از منظر حاکمان و تصمیم‌گیرندگان اصلی کشور است. امروزه قدرت نظامی یکی از مؤلفه‌های اصلی قدرت ملی و اقتدار ملی است (بویاتزیس، ۲۰۱۴، ۸۲۴). اما آیا این قدرت صرفاً باید بر تجهیزات و کمیت عددی نیروهای مسلح متکی باشد؟ جنگ‌های اخیر، روند جدیدی را در این زمینه نشان می‌دهد. بر این اساس، آمادگی نیروهای مسلح به نگاه دقیق‌تری نیاز خواهد داشت.

حضرت امام خامنه‌ای مدظله العالی بارها فرمان آماده بودن همیشگی را به نیروهای مسلح ابلاغ فرموده‌اند. آمادگی شما بازدارنده دشمن است. آن روزی که دشمن حمله کرد، در ما

احساس ناآمادگی نمود^۱. البته همه نیروهای مسلح چه نظامی و انتظامی، چه ارتش و سپاه پشت سر همه این‌ها بسیج عظیم مردمی، باید آمادگی خود را برای دفاع نظامی از دست‌آوردهای انقلاب حفظ کنند ما مکرراً این توصیه را کرده‌ایم و باز هم می‌کنیم، این توصیه خشک و خالی نیست. این دستور است و همه مسئولان نیز باید این را به‌عنوان یک وظیفه بشنوند و به‌طور جدی به‌دنبال آن باشند^۲.

در سیاست‌های کلی نظام نیز به‌طور خاص به ارتقای توان آمادگی دفاعی نیروهای مسلح برای بازدارندگی، ابتکار عمل و مقابله موثر در برابر تهدیدها، حفاظت از منافع ملی و انقلاب اسلامی و منابع حیاتی کشور اشاره شده است. اما نکته قابل توجه در آمادگی دفاعی، چگونگی آمادگی کارکنان نیروهای مسلح در برابر تهدیدات پیچیده و نامعین جنگ‌های امروزی است. این آمادگی دارای چه الگوی است و چه عواملی زمینه‌ساز آن و چه پیامدهایی را به‌دنبال خواهد داشت. بر این اساس، «فقدان الگوی آمادگی کارکنان نیروهای مسلح از منظر حضرت امام خامنه‌ای^{ظله‌العالی} مسئله اصلی این تحقیق است.

واکاوی و طراحی نظام مفاهیم اندیشه‌ای فرماندهی معظم کل قوا در آمادگی دفاعی کارکنان نیروهای مسلح در گام اول، فهم منویات ایشان را سهل‌تر نموده و در گام بعد، امکان طراحی نظام اندیشه‌های آمادگی دفاعی کارکنان را برای اجرا و تحقق آن فراهم می‌آورد و در نهایت، امکان آشنایی و استفاده از مؤلفه‌های اصلی اندیشه‌های ایشان را برای اندیشمندان، نظامیان و سلسله‌مراتب فرماندهی نیروهای مسلح فراهم می‌نماید. بررسی اندیشه‌های مقام معظم رهبری^{ظله‌العالی} در حوزه دفاعی تنها راه موجود برای پرهیز از خطر بالقوه ابهام در صحت و سقم سیاست‌گذاری‌های دفاعی است. از این رو مطالعه و بررسی اندیشه‌های ایشان در مقطع زمانی کنونی که مملو از تهدید برای کشور عزیزمان است، نه تنها از اهمیت علمی ویژه‌ای برخوردار است بلکه تحصیل محتوای یک اندیشه و قوام آن

۱- حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، در مراسم اعطای نشان فتح فرماندهان عملیات فتح‌المبین و بیت‌المقدس، ۱۳۶۹/۳/۳

۲- حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در جمع پاسداران، ۱۳۶۸/۱۲/۱۰

را مشخص و نیز تاسی به آن را برای پیروان آن اندیشه ممکن می‌سازد. فهم نظام فکری مقام معظم رهبری ^{طلبی} مدائن، نیازمند دستیابی به نظام مفاهیم حاکم بر سخنان ایشان و استنباط از آن است که در این تحقیق مفاهیم و مقوله‌های مربوط به آمادگی کارکنان نیروهای مسلح مورد بررسی قرار خواهد گرفت. از سوی دیگر، دسته‌بندی منتج از نظام مفاهیم مذکور، زمینه برقراری ارتباط بهتر محققان و برنامه‌ریزان نظامی و دانشگاهی با بیانات معظم‌له را محقق و با نظامی منسجم، این ارتباط را به نتایج مورد انتظار رهنمون می‌نماید.

اجرای منویات و اوامر ولی فقیه و فرماندهی معظم کل قوا نوعی واجب شرعی و برای نیروهای مسلح الزامی می‌باشد و مستلزم فهم صحیح اوامر و نواهی و درک مبانی و چارچوب‌های اندیشه‌ای معظم‌له است و از سوی دیگر تلاش برای ماندگاری و دوام تأثیر اندیشه، مستلزم واکاوی مؤلفه‌ها و چارچوب اندیشه‌ای آن است که محور اصلی تحقیق حاضر است. با توجه به اهمیت آمادگی نیروهای مسلح در حکومت اسلامی، هدف اصلی این تحقیق «تدوین الگوی توسعه آمادگی دفاعی کارکنان نیروهای مسلح از منظر حضرت امام خامنه‌ای ^{طلبی} مدائن است.» بر این اساس سؤال اصلی تحقیق این است که ابعاد و مؤلفه‌های الگوی آمادگی کارکنان نیروهای مسلح از منظر حضرت امام خامنه‌ای ^{طلبی} مدائن کدام است؟ بدون شک نگاهی نوین به مفهوم جنگ و با رویکردی نرم‌افزاری و نه صرفاً تجهیزات و فناوری محور و نیز استفاده از روش کیفی و مراجعه مستقیم به بیانات مقام معظم رهبری به‌عنوان فرمانده معظم کل قوا می‌تواند از نوآوری این پژوهش محسوب شود.

مبانی نظری

با استناد به بررسی‌های انجام شده، هیچ تحقیق مستقل و مستند علمی، رساله یا کتابی با عنوان تحقیق حاضر مشاهده نشده است. در ارتباط با موضوع بازدارندگی دفاعی، برخی رساله‌ها و مقالات علمی و پژوهشی به چرایی بازدارندگی و چیستی آن پرداخته‌اند که عمدتاً در آن‌ها به چگونگی آمادگی دفاعی کارکنان پرداخته نشده است. فیروزآبادی در کتاب «دفاع همه‌جانبه ملی الگوی عزت اسلامی»، عوامل کلیدی در راهبرد دفاع همه‌جانبه در جمهوری اسلامی ایران را

بررسی و وجود ارتشی مقتدر و مجهز به مدرن ترین ابزارها و سلاح های نظامی هوشمند برای دفاع از کیان اسلامی ایران عزیز الزامی می دانند (فیروزآبادی، ۱۳۹۱، ۱۵).

کریمی در رساله دکتری خود تحت عنوان «الگوی بازدارندگی همه جانبه دفاعی در مقابله با تهدید ناهمتراز» به بررسی مفهوم بازدارندگی همه جانبه پرداخت و ابعاد و مؤلفه های آن را با تأکید بر حوزه دفاعی مورد تجزیه و تحلیل علمی قرار داد و در نهایت الگوی بازدارندگی همه جانبه دفاعی جمهوری اسلامی ایران را در مقابله با تهدید ناهمتراز تبیین نمود (کریمی، ۱۳۹۱، ۱۱۲).

تبیین چگونگی آمادگی همه جانبه کارکنان نیروهای مسلح از منظر حضرت امام خامنه ای مد ظله العالی و ارائه الگوی آن از منظر معظم له را می توان از نوآوری های تحقیق حاضر برشمرد که بر اساس آن محورهای اساسی اندیشه های حضرت امام خامنه ای مد ظله العالی به عنوان فرماندهی معظم کل قوا در تعیین چگونگی ایجاد آمادگی کارکنان نیروهای مسلح برای جویندگان راه ولایت روشن و آشکار می گردد. این پژوهش تصمیم گیران نیروهای مسلح را در برنامه ریزی راهبردی و عملیاتی ترغیب خواهد نمود تا با توجه به اصول و عناصر مربوطه، اهداف آموزشی و تربیتی کارکنان را اولویت بندی، انتخاب و اجرا نمایند.

مفهوم شناسی آمادگی دفاعی

حضرت امام خامنه ای مد ظله العالی آمادگی و هوشیاری را لازمه هر مسلمانی دانسته و تأکید دارند؛ مسلمان آن نیست که بنشیند تا خطر او را غافل گیر کند بلکه به حکم قرآن که فرموده «واعدوا لهم ما استطعتم من قوه ومن رباط الخلیل» (انفال-۶۰) خود را از پیش در حد اعلای توان آماده می کند. ما به خصوص به خاطر تهدیدهایی که نظام جمهوری اسلامی و کشور عزیزمان همواره پیرامون خود داشته و امروز هم دارد باید این حکم «اعدوا» را به معنای دقیق کلمه بفهمیم و عمل کنیم. از لحاظ نظامی در درجه اول، ارتش و سپاه و سپس آحاد مردم باید آمادگی داشته باشند. چون وظیفه ارتش و سپاه از لحاظ سازمانی این

است لذا می‌گوییم در درجه اول قرار دارند^۱. آمادگی یک هدف اساسی در همه دانشگاه‌های نظامی کشور است، که متمرکز بر روحیه نظامی‌گری و پرورش روح شجاعت و دلاوری است. نظامیان همراه با فنون نظامی باید با این روحیه در راه آرمان‌های والای کشور و در راه پیشرفت کشور و اقتدار ملت، آماده نشان دادن دلاوری و فداکاری باشند^۲.

معظم‌له در ادامه به تأکید حضرت امام خمینی علیه السلام به آمادگی نظامی آحاد جامعه اشاره نموده و این اندیشه آمادگی را تکلیف محسوب می‌نمایند^۳. ایشان این آمادگی را دارای ابعاد متعددی دانسته و آن را تحت عناوین «معنوی و مادی»، «ظاهری و باطنی»، «علمی و عملی» تقسیم‌بندی می‌نمایند^۴.

ایشان «آمادگی رزمی، آموزشی، سازماندهی و انضباط، اخلاق و پشتیبانی‌ها»، «آمادگی تجربی، رزمایش‌های گوناگون، حفظ نظم و انضباط، آمادگی از لحاظ تجهیزات، وحدت و برادری نیروهای مسلح»، «فرماندهی و مدیریتی»، «نگهداری هوشمندانه ابزارهای نظامی و آمادگی برای به‌کارگیری آن‌ها»، «تقویت اراده، تقویت جسم، تقویت روح، تقویت فکر و اندیشه»، «سازماندهی و ارتقای کیفیت نیروهای انسانی» را از مؤلفه‌های اصلی آمادگی دفاعی نیروهای مسلح و کارکنان آن می‌دانند. معظم‌له اساس آمادگی‌ها را آمادگی معنوی به معنای «آمادگی فکری، آمادگی روحی، وحدت و همبستگی نیروها و بصیرت و شناخت دشمن» دانسته و تأکید دارند این آمادگی را در حد اعلی حفظ نمایید^۵.

روحیه جهادی، ایمان و بصیرت، روحیه وحدت و برادری میان آحاد نظامیان، وجود ظرفیت روانی و منزلت اجتماعی نیز از مؤلفه‌های آمادگی معنوی نیروهای مسلح جمهوری

۱- حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، منطقه یکم دریایی ارتش، ۱۳۶۹

۲- حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مراسم تحلیف دانشگاه افسری امام علی (ع)، ۱۳۸۳

۳- حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در دیدار با فرماندهی کل سپاه، ۱۳۷۰

۴- حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در دیدار با نیروی زمینی ارتش، ۱۳۸۱، در دیدار با نیروی زمینی سپاه، ۱۳۷۰ و در دیدار با

نیروهای نظامی استان کرمان، ۱۳۸۴

۵- حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مراسم اعطای نشان فتح به تعدادی از فرماندهان عملیات کربلا، ۱۳۶۸

اسلامی ایران است (کریمی، ۱۳۹۱، ۲۵). کریمی ایجاد آمادگی رزمی در عرصه پدافند غیرعامل و مقابله با جنگ سایبری، آموزش و مهارت‌های رزمی را از مهم‌ترین عوامل الگوی بازدارندگی همه‌جانبه دانسته و بر آمادگی مادی و معنوی کارکنان به‌عنوان قابلیت کلیدی در جنگ‌های ناهم‌تراز اشاره می‌نماید.

آمادگی کارکنان

آمادگی برای انجام وظایف به مجموعه‌ای از دانش، خصوصیات، نگرش‌ها و مهارت‌های مرتبط با عملکرد شغلی تعریف می‌شوند که از طریق آموزش بهبود می‌یابند (بیست^۱، ۲۰۰۹، ۱۴۵).

آمادگی کارکنان فرد را قادر می‌سازد تا کار را ماهرانه و در موقعیت‌های پیچیده و نامعین انجام دهد (هولنبیک^۲، ۲۰۰۹، ۴۰۱).

هوشمندی و نگرش مثبت به تغییر، یادگیری و خودیادگیری، توانایی حل مسئله، راحت بودن با تغییر و ایده‌های جدید و فناوری‌های نو، توانایی تولید ایده‌های نو و نوآورانه، پذیرش مسئولیت جدید از بارزترین خصوصیات کارکنان سازمان‌های امروزی شمرده شده است (چيونگ^۳، ۲۰۰۹، ۱۱۱).

دانش، مهارت، توانایی و نگرش چهار مؤلفه اصلی آمادگی برای انجام وظایف است. دانش و معلومات زیربنای توسعه مهارت‌ها و نگرش محسوب می‌شود و مهارت توانایی استفاده از علم در محیط کار است که از راه تکرار کاربرد دانش در عمل به دست می‌آید و توسعه آن به بهبود کیفیت عملکرد و ارتقاء آمادگی کارکنان کمک می‌نماید.

توانایی نیز ظرفیت انجام کارهای فکری بوده و به کارکنان در دستیابی به هدف و عملکرد مطلوب در محیط پیچیده امروزی کمک می‌نماید. نگرش نیز چارچوبی است که

1- Bisset
2- Hollenbeek
3- Chyung

میدان اندیشه و عمل کارکنان را تبیین نموده و درک وی را از محیط پیرامون خود جهت تصمیم‌گیری برای عمل مشخص می‌نماید. این چهار مؤلفه در یک زنجیره متصل به هم میزان آمادگی برای انجام وظایف را مشخص می‌نماید (ادواردز^۱، ۲۰۰۹ به نقل از سپهوند و شریعت‌نژاد، ۱۳۹۵، ۵۲۴).

آمادگی برای جنگ‌های آینده

جنگ‌ها و انسان‌ها همیشه همدیگر را تحت تاثیر قرار داده‌اند. همواره جوامعی پیروز و غالب بوده‌اند که توانسته‌اند براساس پارادیم‌های حاکم بر محیط، ماهیت تهدیدات و قابلیت‌های کلیدی نیروهای خود، ضمن ایجاد تصویری جامع و دقیق از جنگ زمان خود به فناوری، تجهیزات مورد نیاز و از همه با اهمیت‌تر در جذب و توسعه نیروهای رزمنده خود موفق عمل نمایند.

با بررسی تاریخ جنگ‌ها متوجه می‌شویم که گاهی قدرت‌های بزرگ با عدم درک صحیح از قالب‌ها و پارادیم‌های حاکم بر جنگ زمان خود و به‌رغم برتری جنگ‌افزاری تن به شکست داده‌اند و نیروهای ضعیف‌تر با درک صحیح از شرایط موجود، پیروز یا حداقل مانع از نابودی خود شده‌اند. آمریکا در جنگ دوم خلیج فارس پیروز اولیه بود اما در ادامه جنگ نتوانست این پیروزی را به نتایج سیاسی دل‌خواه خود در عراق متصل نماید.

اگر بخواهیم از تاریخ جنگ‌ها و تهدید حضور آمریکا در کنار مرزهای خود پند بگیریم و از طریق تحلیل گلوگاه‌ها و تبدیل عوامل حیاتی موفقیت به قابلیت‌های کلیدی دست پیدا کنیم راهی جز درک شرایط محیطی و پارادیم حاکم بر جنگ‌های زمان خود و آینده نداریم. باید ضمن تحلیل جنگ‌ها و شرایط جنگ‌های آینده به جذب و توسعه کارکنان نیروهای مسلح، طوری اقدام نمود که دارای ویژگی‌های لازم برای این نوع از جنگ‌ها باشند. تنها در این صورت می‌توان اطمینان یافت که در صورت ضرورت در نسلی خواهیم جنگید که به آن تعلق داریم. امروزه نسل جدیدی از جنگ‌ها بر اساس ایده و در حوزه شناختی ظهور

کرده است که نیاز اصلی نیروهای مسلح را برای ارتقاء فناوری‌ها، جذب و توسعه کارکنان خود به همراه دارد.

فرآیند جهانی‌سازی و کاهش قدرت مرکزی دولت‌ها و پیرنگ شدن نقش بازیگران غیردولتی به‌طور روزافزونی نقش کشورها به‌عنوان منبع اصلی هویت برای سربازان را کم‌رنگ نموده است. پارادیم حاکم در دوره سوم جنگ‌ها به سمت جنگی کوتاه و فناورانه بود. اما پس از ناکامی‌هایی که آمریکا در جنگ عراق داشت و نتوانست پیروزی‌های خود را به اهداف سیاسی تبدیل نماید و با شکل‌گیری افکار عمومی بر علیه تجاوز آنان به انسان‌های بی‌گناه سیر تحول جنگ‌ها از پیروزی در جنگ‌ها به سمت پیروزی در صلح بدل گردید (احراری^۱، ۲۰۱۰، ۲۳۳).

پیروزی در صلح به معنی تثبیت موفقیت‌های نظامی و اعمال شرایط مورد نظر به دشمن برای خاتمه دادن به جنگ است. پراکندگی نیروها در فضای جنگی به حدی است که ممکن است کل جامعه را فرا گیرد و نیروهای نظامی را وادار به عملیات با واحدهای کوچک نظامی نماید و این واحدها باید دارای انعطاف‌پذیری عملیاتی باشند. وابستگی کمتر به پشتیبانی متمرکز، تأکید بیشتر بر مانور و فروپاشی روانی دشمن به‌جای تخریب فیزیکی وی از دیگر ویژگی‌های جنگ آینده است. لذا پارادیم حاکم بر جنگ‌های آینده فضای بسیار گسترده و ناشناخته‌ای را تداعی می‌کند که دیگر مرز میان صلح و جنگ، نظامی و غیرنظامی مشخص نیست و دارای ماهیتی کاملاً غیرخطی است که دیگر نمی‌توان آن را با نگرشی کلاسیک بررسی نمود (دیکنز^۲، ۲۰۰۹، ۸-۳۷).

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر نوع کاربردی است چون هدف اصلی آن ارائه الگوی توسعه آمادگی کارکنان نیروهای مسلح از منظر حضرت امام خامنه‌ای مد ظله العالی است. در این پژوهش از

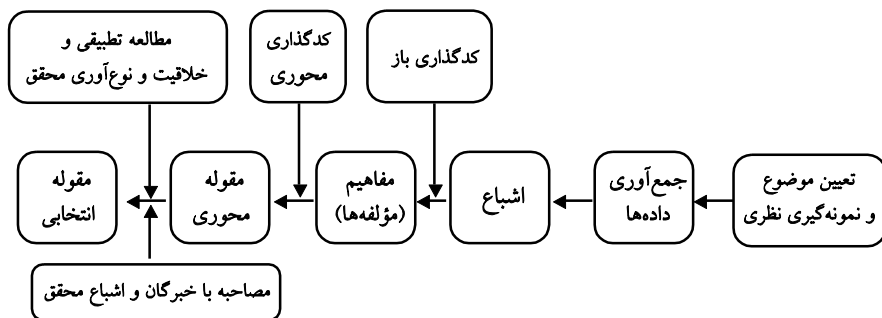

1- Ahrari
2- Dickens

رویکرد کیفی و کمی و از روش توصیفی تحلیلی و نظریه مبنایی و مجموعه‌ای از داده‌های بسته و باز و متغیرهای کیفی استفاده شده است.

در بخش گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و بررسی اسناد و مدارک برای تعیین مفهوم‌شناسی و شناخت مبانی نظری آمادگی کارکنان استفاده شده است. برای کدگذاری باز از روش تحلیل اسنادی و بهره‌گیری از نرم‌افزار Maxqda11 و در مرحله کدگذاری محوری و انتخابی از تست خبرگی استفاده شده است. در تحقیق حاضر، به دلیل حساسیت نظری و اشباع در مفاهیم احصاء شده، محقق به تمام‌خوانی بیانات، سیاست‌ها و فرامین حضرت امام ^{ظله‌العلیّه} مدافع از خرداد ۱۳۶۸ تا اسفند ۱۳۹۱ در جمع کارکنان و فرماندهان اقدام نمود.

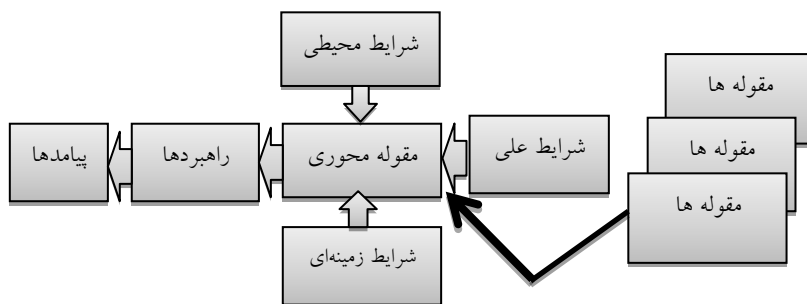
اشباع نظری روایی و پایایی یافته‌ها به حدی بود که با مصاحبه باز و بسته و به‌کارگیری تکنیک گلوله برفی و استفاده از نظرات چهار تن از فرماندهان نظامی کشور همه مقوله‌های فوق مورد تأیید قرار گرفته و نیازی به ادامه مصاحبه‌های بیشتر به دلیل اشباع نظری محقق در مصاحبه‌ها احساس نگردید. برخوردار از مدرک دکتری مدیریت راهبردی نظامی و خدمت بیش از ۳۰ سال در نیروهای مسلح و حداقل ۵ سال در مناطق جنگی در تمامی طیف‌های زمینی، دریایی و هوایی از ویژگی‌های خبرگان نظامی تحقیق حاضر بودند. مبنای تعیین ابعاد و مؤلفه‌ها نیز بر اساس الگوی شکل زیر است.

شکل ۱- الگوی تعیین مؤلفه‌ها و ابعاد (تحقیق حاضر با برداشتی از: مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰)

برای تعیین و تفسیر مفاهیم و مقوله‌ها و انتخاب آن‌ها در مقوله‌های انتخابی بر اساس الگوی کدگذاری استراس و کوربین عمل شده است شکل زیر این روش را نشان می‌دهد.

شکل ۲. الگوی انتخاب مقوله‌ها (فرهی بوزنجانی و همکاران، ۱۳۸۹)

یافته‌های پژوهش

کدگذاری باز، محوری و انتخابی

در مرحله کدگذاری باز اقدام به شمارش کدها، مفاهیم و مقوله‌ها می‌گردد. «کد» واحد خرد تحلیل است که بر پایه آن مفهوم‌سازی داده‌ها شکل می‌گیرد. در اجرای این مرحله همه سخنان، بیانات و رهنمودهای حضرت امام ^{ظله العالی} خامنه‌ای ^{مد ظله العالی} از خرداد ۱۳۶۸ تا اسفند ۱۳۹۱ به‌طور کامل توسط محقق بازخوانی و سپس با نظرات دو تن از خبرگان نظامی، عناوین کدگذاری تثبیت و عناوین متفاوت یا مغایر یکدیگر با تبادل نظر اصلاح شدند. سپس کدهای احصاء شده توسط نرم‌افزار Maxqda11 کدگذاری مجدد و این بار نیز پس از تبادل نظر دوباره اصلاح شد. جدول ۱ نمونه‌ای از جدول کدگذاری باز اولیه را نشان می‌دهد. با توجه به حجم بالای کدگذاری که بالغ بر ۲۳۷۷ کد می‌باشد از ارائه فهرست کامل کدگذاری باز اولیه خودداری گردید.

جدول ۱. نمونه‌ای از نحوه کدگذاری تحقیق حاضر

مرجع	نشانیگر	کدگذاری باز اولیه	متن بیانات
حضرت امام خامنه‌ای دردیدار با پرسنل «پایگاه هوایی شهید بابایی» اصفهان درمورخ ۱۳۷۱/۶/۶	۷۱۰۶۰۶۱۰	آمادگی دائمی	خودتان را بسازید و آماده نگه دارید. همچنان که در
	۷۱۰۶۰۶۱۱	ارتقاء سطح آموزش و کیفیت آن	جنگ درخشیدید، این درخشش و این افتخار را، همیشه برای خودتان حفظ کنید. سطح آموزش‌ها و
	۷۱۰۶۰۶۱۲	همکاری و همدلی در نیروهای مسلح	کیفیت آن‌ها باید بالاتر برود؛ اگرچه از گذشته بسیار بالاتر هست. همکاری و همدلی سازمان‌های نیروهای
	۷۱۰۶۰۶۱۳	نت تجهیزات	مسلح، یعنی ارتش و سپاه، روز به روز باید بیشتر شود. نیروهای مردمی که همیشه به صورت یک
	۷۱۰۶۰۶۱۴	افزایش قدرت و نیروی خلاقانه	ذخیره تمام‌نشدنی برای نیروهای مسلح و دفاع از کشورند، باید سازماندهی‌شان بهتر و باکیفیت‌تر شود... تجهیزات را نگهداری کنید و آن‌ها را بهتر و
		آمادگی برای حوادث از وظایف عمومی نیروهای مسلح است	بیشتر بسازید. بر آنچه دارید، با نیرو و قدرت خلاقانه‌ی خود بیفزایید... اما باید آماده‌ی دفاع باشیم و این آمادگی را همیشه حفظ کنیم... آمادگی در مقابل هرگونه حادثه، وظیفه‌ی عمومی نیروهای مسلح است.

چند کد مشترک تشکیل یک مفهوم را می‌دهد. وظیفه مفاهیم در نظریه داده‌بنیاد، ارائه جزئیات بیشتری در مورد هر مقوله است. در این مرحله، کدها دسته‌بندی و مقایسه شده و زمینه‌های مشترک میان آنها مشخص می‌شود. با مقایسه مفاهیم مختلف می‌توان زمینه‌های مشترک بیشتری را میان آن‌ها کشف کرد که امکان طبقه‌بندی مفاهیم مشابه در قالب طبقه‌بندی‌های یکسان را فراهم خواهد ساخت. حاصل این مرحله از فرآیند تحقیق، شکل‌گیری مفاهیم یا همان مؤلفه‌ها است. در این جا نیز پس از تبادل نظر با سه تن از خبرگان نظامی در یک مسیر رفت و برگشتی به تایید و اشباع نظری دست یافته شد و سپس در نرم‌افزار Maxquda11 بارگذاری گردیدند. جدول ۲ نمونه‌ای از کدها و مفاهیم است.

جدول ۲. نمونه‌ای از طبقه‌بندی کدها و تعیین مفاهیم

ردیف	کدها	مفاهیم	فراوانی
۱	نظم متکی به قانون و مقررات الهی (۳) پیشرفت در انضباط (۱) رعایت انضباط (۱) جلوگیری از بی‌انضباطی (۲) انضباط راه حل مشکلات (۲)	آمادگی در نظم و انضباط	تکرار (۹) شدت (۷)
۲	آمادگی علم و فناوری (۱۱) آمادگی علمی و فنی همه‌جانبه (۸)	آمادگی علمی	تکرار (۱۹) شدت (۱۲)

مفاهیم مشترک تشکیل یک مقوله را می‌دهد. مقوله‌ها در مقایسه با مفاهیم، انتزاعی‌ترند و سطح بالاتری را نشان می‌دهند و شالوده ساختن الگو و تئوری به صورت یکپارچه را فراهم می‌کنند. در مثال پیش‌گفته «آمادگی علم و فناوری» و «آمادگی علمی و فنی همه‌جانبه» به این دلیل که باعث افزایش آمادگی علمی کارکنان می‌شود به عنوان مفهوم «آمادگی علمی» نام‌گذاری شده است. لازم به ذکر است کدها در جهت ارائه الگوی آمادگی کارکنان نیروهای مسلح دسته‌بندی و از طرفی عناوین نیز تا حد زیادی با عناوین به کار رفته در بیانات و سیاست‌های ابلاغی هماهنگ می‌باشد. در تحقیق حاضر ۲۳۷۷ کد تشکیل ۲۲۳ مفهوم و ۲۷ مقوله محوری را داده است. جدول زیر عنوان مقوله‌های محوری را ارائه می‌نماید؛

جدول ۳. مقوله‌های محوری تحقیق

ردیف	مقوله‌های محوری
۱	آمادگی روحی و معنوی (۲۷۱ کد) (۱۶ مفهوم)
۲	آمادگی نظامی و علمی (۱۶۳ کد) (۱۵ مفهوم)
۳	افتخار ملت و اسلام (۶۱ کد) (۱۰ مفهوم)
۴	مظهر مقاومت و ایستادگی (۳۲ کد) (۴ مفهوم)
۵	اقتدار نیروهای مسلح (۷۳ کد) (۷ مفهوم)

ردیف	مقوله های محوری
۶	مدافع ارزش های انسانی (۴۹کد) (۷مفهوم)
۷	مظهر اقتدار ملی (۱۱۰کد) (۸مفهوم)
۸	مدافع ارزش های اسلام و انقلاب (۷۷کد) (۷مفهوم)
۹	مدافع عزت و اقتدار ملی (۶۲کد) (۵مفهوم)
۱۰	مدافع امنیت و استقلال ملی (۹۶کد) (۸مفهوم)
۱۱	هماهنگی و تعامل با مردم (۶۶کد) (۶مفهوم)
۱۲	رشد و ارتقاء معنویات (۱۷۰کد) (۸مفهوم)
۱۳	حمایت ها و پشتیبانی نظام (۱۷کد) (۴مفهوم)
۱۴	پیچیدگی و سیالیت راهبردها (۹کد) (۳مفهوم)
۲۰	ابتکار، خلاقیت و تفکر راهبردی (۱۴۷کد) (۱۸مفهوم)
۲۱	اعمال مدیریت راهبردی (۱۵۲کد) (۱۷مفهوم)
۲۲	مسئولیت پذیری و امانت داری (۵۵کد) (۷مفهوم)
۲۳	اقتدار و صلابت در امور (۴۹کد) (۵مفهوم)
۲۴	خودانگیزی، خودمدیریتی و اعتماد به نفس (۵۹کد) (۵مفهوم)
۲۵	انسجام، هماهنگی، همکاری و همدلی نیروهای مسلح (۱۱۰کد) (۱۰مفهوم)
۲۶	رشد و ارتقای دانش (۱۳۷کد) (۸مفهوم)
۲۷	فرصت ها و تهدیدات محیطی (۱۳کد) (۲مفهوم)

حال با توجه به شکل ۲ ابعاد شش گانه الگوی پارادایمی تحقیق را تعیین می شود. مقوله محوری در این تحقیق که یک صورت ذهنی از پدیده ای اساسی مورد نظر در فرآیند تحقیق است، همان موضوع تحقیق یعنی آمادگی کارکنان نیروهای مسلح می باشد. مقوله های اطلاعاتی پنج گانه مطابق آنچه که روش نظریه مبنایی بیان دارد، عبارتند از پیامدها، شرایط زمینه ای و محیطی، راهبردها و شرایط علی. شرایط علی یعنی همان مقوله هایی که بر مقوله یا پدیده محوری تأثیر می گذارند و مقوله های زمینه ای یعنی مقوله های که در شرایط خاص بر راهبردها تأثیر می گذارند و شرایط مداخله گر یعنی مقوله هایی که در شرایط زمینه ای عمومی بر راهبردها تأثیر می گذارند، مقوله هایی هستند که می توانند بر پدیده محوری تأثیرگذار باشد. راهبردها همان کنش ها یا برهم کنش های خاصی هستند که از پدیده

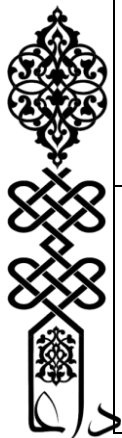

محوری تحقیق یعنی آمادگی روحی و معنوی، آمادگی نظامی و علمی منتج می‌شود و دارای پیامدهای خاصی هستند که خروجی‌های حاصل از به‌کارگیری راهبردها را نشان می‌دهند. در این مرحله، محققین پس از مصاحبه عمیق با چهار تن از خبرگان نظامی به تعیین مفاهیم و مقوله‌های محوری شش‌گانه تحقیق پرداختند که نتیجه این فرآیند جدول‌های ۴ الی ۹ می‌باشد که به ترتیب مفاهیم و مقوله‌های محوری مرتبط با مقوله‌های انتخابی: آمادگی کارکنان (محوری)، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط محیطی، راهبردها و پیامدها را نشان می‌دهد.

در این مرحله پس از مصاحبه دوم و در مصاحبه سوم و چهارم هیچ‌گونه تغییرات و جابه‌جایی در مفاهیم و مقوله‌های محوری حاصل نگردید که نشان از اشباع نظری محققین و پایایی مناسب جدول‌های ارائه شده می‌باشد. جدول ۴ ابعاد و مؤلفه‌های آمادگی کارکنان نیروهای مسلح را ارائه می‌دهد که «پاسخ به این سؤال بود که ابعاد و مؤلفه‌های آمادگی کارکنان نیروهای مسلح کدام است».

جدول ۴. مفاهیم و مقوله‌های محوری مرتبط با مقوله انتخابی: آمادگی کارکنان (محوری)

ردیف	مفاهیم (مؤلفه)	مقوله محوری (ابعاد)
۱	آمادگی در نظم و انضباط معنوی (۳۸) آمادگی در پیگیری ارزش‌ها (۱۱) آمادگی در اخلاق اسلامی (۹) آمادگی با تقوا (۱۸) آمادگی در عزم لازم (۶) رشد تلاش و کوشش (۳) آمادگی با پرهیزگاری (۱۴) اتکال و ایمان به خدا (۳۴) خدمت با اخلاص و فی سبیل‌الله (۴۹) معنوی‌تر بودن (۲۱) صداقت و پاکدامنی (۳۳) عمل صالح (۱۳) وارسنگی و پرهیز از مادیات (۱۸) عزت نفس (۱۳) صبر و بردباری (۱۱)	آمادگی روحی و معنوی (۱۶ مفهوم) (۱۱/۴)
۲	آمادگی علمی (۱۹) آمادگی عملی (۲۳) آمادگی رزمایشی (تجربی) (۱۳) آمادگی با دانش (۱۱) پژوهش را جدی بگیرد (۷) همواره با دانش باشید (۵) به‌کارگیری تجربه‌ها و دانش (۷) دانش پژوهی (۱۵) تعامل نظام‌مند با نخبگان (۱۹) تقویت نیروها از نظر کمی (۱۱) آمادگی در آموزش نظامی (۱۹) آمادگی برای حوادث عمومی	آمادگی نظامی و علمی (۱۵ مفهوم) (۱۱/۸)

ردیف	مفاهیم (مؤلفه)	مقوله محوری (ابعاد)
	(۷) تقویت روحیه نظامی گری (۸) آمادگی تجهیزات محور (۱۲) آمادگی جسمی (۱۴)	
۳	با ابتکار و نوآوری عمل کنید (۳۴) نوآوری در آموزش (۹) نوآوری در سازماندهی (۸) نوآوری در شیوه‌های پشتیبانی (۹) نوآوری در دستورالعمل‌های رزمی (۷) قدرت تجزیه و تحلیل (۴) کارها را به‌هنگام انجام دهید (۸) آینده‌نگری (۷) پیگیری و تمرکز بر هدف (۱۲) با احساس خرمندی کامل (۶) هوشمندی و دقت (۱۵) شناخت مسئولیت‌ها (۷) به‌روز بودن برای انجام وظیفه (۱۰)	ابتکار، خلاقیت و تفکر راهبردی (۱۴۷ کد) (۱۸ مفهوم) (۶/۲٪)
۴	با بصیرت باشید (۲۸) حضور دائمی در صحنه (۱۲) با آگاهی کامل در صحنه باشید (۹) دائماً هوشیار باشید (۲۰) دشمن‌ستیزی (۹) سستی نکنید (۱۴) عمل به تکلیف الهی (۱۶ کد) شجاعت در انجام تکلیف (۲ کد) احساس مسئولیت ملی و انقلابی (۹)	تکلیف‌گرایی، بصیرت و آگاهی (۱۱۸ کد) (۹ مفهوم) (۴/۹۶٪)
۵	پابه رکاب باشید (۶) فرمان‌پذیری با ایمان قلبی (۱۱) وفاداری به پیمان با ملت (۹) سربازی امام زمان (۱۶) استحکام فرماندهی (۹) فرماندهی توأم با رهبری (۸) اهمیت سلسله‌مراتب فرماندهی (۱۳) روابط صحیح در سلسله‌مراتب فرماندهی (۱۶) فداکاری در راه انقلاب (۱۷) شجاعت در عمل (۱۳) تقویت شجاعت و دلوری (۹) حفظ و پیگیری روحیه مقاومت (۱۱)	شهادت‌طلبی، فداکاری و ولایت‌پذیری (۱۳۲ کد) (۱۲ مفهوم) (۵/۵۵٪)
۶	اعتماد به نفس (۱۵) وظایف‌تان را با احساس توانایی انجام دهید (۱۹) اعتماد به نیروهای داخلی (۱۰) خودکفایی همه‌جانبه (۱۱) رهایی از وابستگی (۴ کد)	خوداتکایی، خود‌مدیریتی و اعتماد به نفس (۵۹ کد) (۵ مفهوم) (۲/۵٪)
۷	مسئولیت‌پذیری (۱۲) انجام وظیفه در لحظه نیاز (۶) با برانگیختگی از احساس وظیفه (۵) احساس مسئولیت اجتماعی (۹) احساس مسئولیت سازمانی (۷) امانت‌دار باشید (۱۲) سستی در امانت‌داری مجاز نیست (۴)	مسئولیت‌پذیری و امانت‌داری (۵۵ کد) (۷ مفهوم) (۲/۳۳٪)
۸	کارها را با پشتکار انجام دهید (۸) عزم را به‌کار گیرید (۱۴) تداوم	اقتدار و صلابت در امور

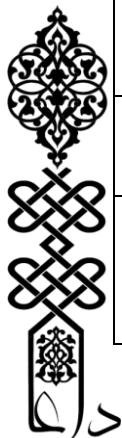

ردیف	مفاهیم (مؤلفه)	مقوله محوری (ابعاد)
	حرکت (۱۰) استواری در خدمت (۹) مصمم و با اراده (۸)	(۵ مفهومی) (۲٪) (۴۹کد)

جدول ۵ ابعاد و مؤلفه‌های شرایط علی آمادگی کارکنان نیروهای مسلح را ارائه می‌دهد که «پاسخ به این سؤال بود که ابعاد و مؤلفه‌های شرایط علی آمادگی کارکنان نیروهای مسلح کدام است».

جدول ۵. مفاهیم و مقوله‌های محوری مرتبط با مقوله انتخابی: شرایط علی

ردیف	مفاهیم (مؤلفه)	مقوله محوری (ابعاد)
۱	مدافع تمامیت ارضی (۱۵) مدافع امنیت مرزها (۱۸) مدافع استقلال (۲۱) مدافع امنیت ملی (۱۲) سهم نیروهای مسلح تأمین امنیت است (۳) متضمن آرامش مردم (۱۵) دفع تهدید همه‌جانبه (۷) بازدارندگی تهدید (۵)	مدافع امنیت و استقلال ملی (۸ مفهومی) (۴٪) (۹۶کد)
۲	مدافع ارزش‌های الهی (۱۱) مدافع هویت اسلامی (۱۴) وقف سازندگی کشور (۶) در مسیر اهداف انقلاب باشید (۱۲) هدف آرمان‌های الهی است (۱۱) هدف مجاهدت فی سبیل‌الله است (۱۶) آرمان‌های ملت الهی است (۷)	مدافع ارزش‌های اسلام و انقلاب (۷ مفهومی) (۳/۲۴٪) (۷۷کد)
۳	نیروهای مسلح حصار ملتند (۷) نیروهای مسلح دژ ملتند (۵) نیروهای مسلح بازوان قدرت ملتند (۶) حصار نیروهای مسلح باید مستحکم باشد (۸) نیروهای مسلح حصار مستحکم (۹) نیروهای مسلح استوار و رخنه‌ناپذیر (۸) حصار باید اطمینان‌بخش باشد (۷) نیروهای مسلح حصار دائمی (۱۱) استحکام نیروهای مسلح اصل دینی است (۸)	حصار ملت (۹ مفهومی) (۲/۹٪) (۶۹کد)
۴	مدافع هویت ملی (۱۴) مدافع ملت (۱۰) مدافع شرف ملی (۱۲) مدافع عزت ملت (۱۶) در راه اهداف ملت باشید (۱۰)	مدافع عزت و اقتدار ملی (۵ مفهومی) (۲/۶٪) (۶۲کد)
۵	مدافع شرف انسانی (۶) پیشگامان عدالت (۹) بدنبال اهداف انسانی (۷) سرباز آرمان‌های انسانی (۷) هدف ارزش‌های انسانی (۷) مدافع هدف‌های پاک (۶) هدف احیای انسانیت (۷)	مدافع ارزش‌های انسانی (۷ مفهومی) (۲٪) (۴۹کد)

جدول ۶ ابعاد و مؤلفه‌های شرایط زمینه‌ای آمادگی کارکنان نیروهای مسلح را ارائه می‌دهد که «پاسخ به این سؤال بود که ابعاد و مؤلفه‌های شرایط زمینه‌ای آمادگی کارکنان نیروهای مسلح کدام است».

جدول ۶. مفاهیم و مقوله‌های محوری مرتبط با مقوله انتخابی: شرایط زمینه‌ای

ردیف	مفاهیم (مؤلفه)	مقوله محوری (ابعاد)
۱	پشتیبانی از نیروهای مسلح (۴) نیروهای مسلح مکمل هم باشید (۱۲) بهره‌مندی نیروهای مسلح از یکدیگر (۱۱) اعتماد و ارزش متقابل میان نیروهای مسلح (۱۲) همکاری و همدلی نیروهای مسلح (۱۶) انسجام و وحدت نیروهای مسلح (۵۴)	انسجام، هماهنگی، همکاری و همدلی نیروهای مسلح (۱۱۰ کد) (۵ مفهوم) (۴/۶۳٪)
۲	امید به هدف‌های اسلام (۵) حزب الهی (۱۱) در مسیر هدف‌های الهی (۱۱) اعتماد و اطمینان به خدا (۹) اجرای اصول امام (۸)	پایبندی به اصول اسلام و انقلاب (۴۴ کد) (۵ مفهوم) (۱/۸۵٪)

جدول ۷ ابعاد و مؤلفه‌های شرایط محیطی آمادگی کارکنان نیروهای مسلح را ارائه می‌دهد که «پاسخ به این سؤال بود که ابعاد و مؤلفه‌های شرایط محیطی آمادگی کارکنان نیروهای مسلح کدام است».

جدول ۷. مفاهیم و مقوله‌های محوری مرتبط با مقوله انتخابی: شرایط محیطی

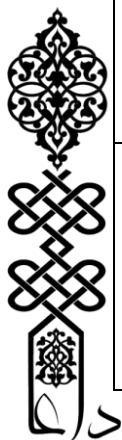
ردیف	مفاهیم (مؤلفه)	مقوله محوری (ابعاد)
۱	نیروهای مسلح در خدمت مردم (۲۲) مردم مکمل نیروهای مسلح (۱۲) در کنار مردم مایه اعتماد ملی است (۶) سازماندهی نیروهای مردمی (۹) حفظ روحیه مردمی (۹) همدلی و هم‌خونی با مردم (۸)	هماهنگی و تعامل با مردم (۶۶ کد) (۶ مفهوم) (۲/۷۷٪)
۲	پشتیبانی مالی نظام (۱۷ کد) حمایت و پشتیبانی علمی (۱۰ کد)	حمایت و پشتیبانی نظام (۲۷ کد) (۲ مفهوم) (۱/۱۳٪)
۳	پیچیدگی تهدیدها (۴ کد) پیچیدگی راهبردها و روش‌های دشمن (۱۲ کد) چالش‌های امنیتی کشور (۳ کد)	پیچیدگی و سیالیت محیط (۱۹ کد) (۳ مفهوم) (۰/۸٪)

جدول ۸ ابعاد و مؤلفه‌های راهبردهای آمادگی کارکنان نیروهای مسلح را ارائه می‌دهد که «پاسخ به این سؤال بود که ابعاد و مؤلفه‌های راهبردهای آمادگی کارکنان نیروهای مسلح کدام است».

جدول ۸. مفاهیم و مقوله‌های محوری مرتبط با مقوله انتخابی: راهبردها

ردیف	مفاهیم (مؤلفه)	مقوله محوری (ابعاد)
۱	تقویت ایمان (۲۱) تقویت اخلاص (۱۹) تقویت تقوا (۲۸) تقویت درونی (۲۱) تقویت اخلاق (۲۴) تقویت روحیه (۲۴) تقویت نظم و انضباط (۳۱) رشد مهارت هدایت و رهبری (۱۲)	رشد و ارتقاء معنویات (۱۷۰ کد) (۸ مفهوم) (۷/۱۵٪)
۲	برنامه‌ریزی‌ها متناسب با نیاز کشور (۲۱) تکمیل توان و بسیج منابع (۲۰) برنامه‌ریزی آموزش (۹) به‌روزرکردن برنامه‌ها (۱۱) برنامه‌ریزی جامع و مؤثر (۱۳) سازماندهی متناسب (۱۴) استحکام فرماندهی (۸) آمادگی در به‌کارگیری صحیح نیروی انسانی (۶) فرماندهی توأم با رهبری (۷) اهمیت سلسله‌مراتب فرماندهی (۷) روابط صحیح در سلسله‌مراتب فرماندهی (۵) سازماندهی نیروهای رزمی (۹) آمادگی در ارتقای کیفیت نیروی انسانی (۹)	اعمال مدیریت راهبردی (۱۵۲ کد) (۱۷ مفهوم) (۶/۴٪)
۳	تقویت فناوری (۱۱) تقویت تجربه (۱۳) تقویت دانش (۱۲) تقویت دانایی (۱۲) کسب دانش نظامی (۱۵) ارتقاء سطح آموزش (۱۶) رشد مهارت‌های فنی، ادراکی و ارتباطی (۵۲) رشد مهارت ارتباطی (۶)	رشد و ارتقاء قابلیت‌های نظامی، مهارت و دانش (۱۳۷ کد) (۸ مفهوم) (۵/۷۶٪)
۴	ترویج فضای محبت، همکاری و همدلی (۴ کد) ترویج فرهنگ کار و تلاش (۷ کد) ترویج روحیه ایثار و فداکاری (۷ کد) ترویج روحیه تعاون و خیرخواهی (۳ کد) ترویج روحیه جهادی (۴ کد) ترویج روحیه دانش محوری (۲ کد) ترویج روحیه خوداتکایی (۲ کد) ترویج ارزش‌ها در محیط کار (۷ کد)	ترویج فرهنگ اسلامی (۳۶ کد) (۸ مفهوم) (۱/۱۵٪)

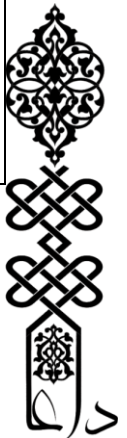

جدول ۹ ابعاد و مؤلفه‌های پیامدهای آمادگی کارکنان نیروهای مسلح را ارائه می‌دهد که «پاسخ به این سؤال بود که ابعاد و مؤلفه‌های پیامدهای آمادگی کارکنان نیروهای مسلح کدام است».

جدول ۹. مفاهیم و مقوله‌های محوری مرتبط با مقوله انتخابی: پیامدها

ردیف	مفاهیم (مؤلفه)	مقوله محوری (ابعاد)
۱	نیروهای مسلح مظهر عزت ملی (۱۱) نیروهای مسلح مظهر توانایی دفاع از کلیت و هویت ملتند (۹) نیروهای مسلح مظهر عزم و اراده ملتند (۱۳) نیروهای مسلح نماد غیرت (۱۴) نیروهای مسلح نقش شراقت‌مندانه دارند (۱۵) نیروهای مسلح نماد اقتدار ملی (۳۰) نیروهای مسلح مظهر قدرت ملی (۱۸)	مظهر اقتدار ملی (۱۱۰ کد) (۸ مفهوم) (۴/۶۲٪)
۲	اقتدار در خودباوری (۵) اقتدار با ایمان (۱۳) اقتدار در سازندگی (۹) اقتدار در مهارت (۸) اقتدار علمی (۱۶) اقتدار در عملکرد (۶) اقتدار تسلیحاتی (۱۲) اقتدار در سازندگی (۴)	اقتدار نیروهای مسلح (۷۳ کد) (۷ مفهوم) (۳٪)
۳	افتخار به فداکاری با جان (۷) افتخار به وابسته نبودن (۵) افتخار به همراهی با مردم (۳) نیروهای مسلح نشانه افتخار ملی‌اند (۳) افتخار در راه خدا (۹) نیروهای مسلح زینت ملت و انقلاب هستند (۹) شجاعت‌شان مایه افتخار (۶) صف مقدم دفاع مایه افتخار (۵) نیروهای مسلح بازوان توانای ملت هستند (۵) نیروهای مسلح شرف ملت هستند (۹)	افتخار ملت و اسلام (۶۱ کد) (۱۰ مفهوم) (۲/۵۶٪)
۴	مظهر ایستادگی و مقاومت هستند (۸) مقاومت در برابر دشمن (۹) ایستادگی در مقابل تهدید (۶) نیروهای مسلح مظهر ایستادگی (۹)	مظهر مقاومت و ایستادگی (۳۲ کد) (۴ مفهوم) (۱/۳۴٪)

«آمادگی روحی و معنوی ۱۱/۴٪» با اهمیت‌ترین مقوله محوری در آمادگی کارکنان نیروهای مسلح، از منظر حضرت امام خامنه‌ای ^ظمدظله العالی می‌باشد. معظم‌له آن را عامل اصلی موفقیت و مؤلفه‌ای متمایزکننده از دیگر نیروهای مسلح جهان ذکر نموده و بر تقویت آن از

طریق دو مقوله محوری «ترویج فرهنگ اسلامی ۱/۵٪» و «رشد و ارتقاء معنویات ۷/۱۵٪» تأکید می نمایند.

ایشان در مراسم سال ۱۳۶۹ اعطای سردوشی دانشجویان دانشگاه هوایی شهید ستاری می فرمایند: «لازم است نیروهای مسلح را تقویت کنیم؛ تقویت با ابزار مدرن و پیشرفته، تقویت با نگهداری و خودکفایی، تقویت با سازندگی ها در درون نیروهای نظامی و سازمان صنایع دفاع، تقویت با دانش کاری که شما در این جا می کنید تقویت با تجربه و آزمایش و تمرین دائمی و مستمر، تقویت با ایمان که پشتوانه همه آنها است.»

معظم له بر «آمادگی نظامی و علمی ۶/۸٪» و تجهیزات مدرن از طریق «اعمال مدیریت راهبردی ۶/۴٪» و «رشد و ارتقاء قابلیت های نظامی، مهارت و دانش ۵/۷۶٪» تأکید داشته اند اما روح همه آنها را در آمادگی روحی و معنوی می دانند. ایشان خطاب به دانشجویان دانشگاه افسری امام حسین علیه السلام در سال ۱۳۹۰ می فرمایند: «جوانان عزیز من! خودتان را آماده کنید. شما احتیاج به دانش دارید، فرا بگیرید؛ احتیاج به تهذیب نفس دارید، به آن پردازید. مراقب باشید؛ علم، تهذیب نفس، تجربه و در محیط نظامی، انضباط. انضباط بر خاسته از انگیزه های معنوی، یقیناً تأثیر آن از انضباط های مقرراتی و صوری بسیار بیشتر خواهد بود.»

«ابتکار، خلاقیت و تفکر راهبردی ۶/۲٪» و «تکلیف گرایی، بصیرت و آگاهی ۴/۹۶٪» و «شهادت طلبی، فداکاری و ولایت پذیری ۵/۵۵٪» از مهم ترین مقوله های محوری آمادگی نیروهای مسلح برای موفقیت و پیامد آن را «اقتدار ملی ۴/۶۲٪» و «اقتدار نیروهای مسلح ۳٪» ذکر نموده و بر «انسجام، هماهنگی، همکاری و همدلی نیروهای مسلح ۴/۶۳٪» و «هماهنگی و تعامل با مردم ۲/۷۷٪» به عنوان مؤلفه های بستر ساز جهت تحقق اهداف عالیه نیروهای مسلح تأکید می فرمایند.

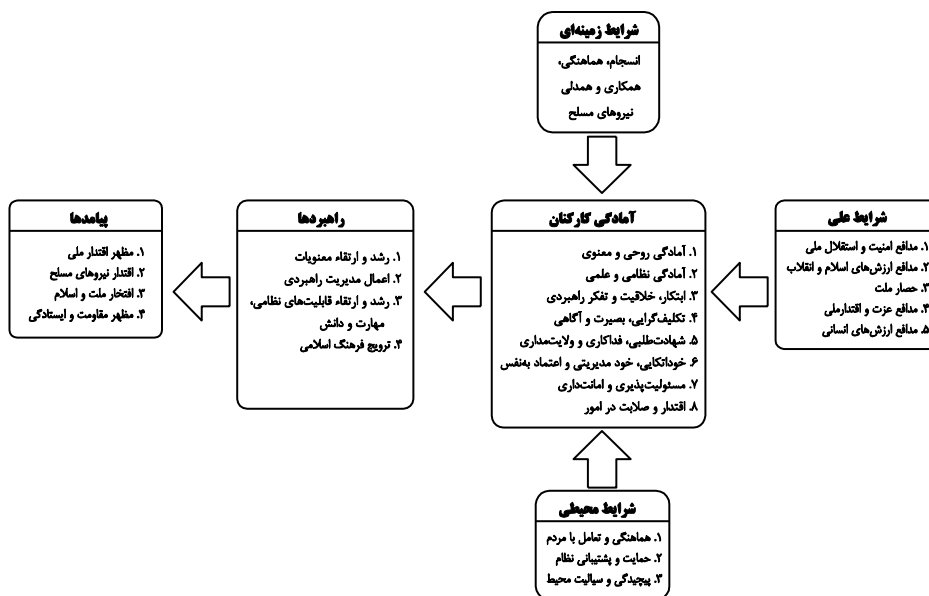

نتیجه‌گیری

اقتدار نیروهای مسلح از مهمترین مؤلفه‌های اقتدار ملی و عامل اصلی بازدارندگی تهدیدات پیچیده و سیال دشمنان انقلاب اسلامی است. نیروهای مسلح مظهر مقاومت و ایستادگی، شرف و افتخار، حصار و دژ مستحکم ملت ایران می‌باشند. این اقتدار در سایه آمادگی همه‌جانبه نیروهای مسلح تا حدود زیادی به آمادگی، توانمندی و شایستگی‌های منابع انسانی بستگی دارد. آمادگی منابع انسانی نیروهای مسلح از مهم‌ترین مؤلفه‌های آمادگی همه‌جانبه دفاعی بوده و از منظر فرماندهی معظم کل قوا در سایه آمادگی روحی و معنوی کارکنان آن شکل خواهد گرفت. عملکرد موثر نیروهای مسلح به‌عنوان دژ مستحکم تا حدود زیادی به آمادگی کارکنان آنها بستگی دارد.

ماهیت دین‌مدار این نیروها، رهنمودهای مقام معظم رهبری ^{ظله العالی} را به‌جهت‌گیری اساسی ارتقای این شایستگی‌ها تبدیل کرده است. بدین منظور اجرای راهبردهای رشد و ارتقاء معنویات، قابلیت‌های نظامی، مهارت و دانش و ترویج فرهنگ اسلامی می‌تواند به ایفای نقش نیروهای مسلح به‌عنوان مظهر اقتدار ملی، مقاومت و ایستادگی و افتخار ملت و اسلام مساعدت کند. با توجه به موارد پیش‌گفته الگوی توسعه آمادگی دفاعی کارکنان نیروهای مسلح به شرح شکل ۳ ارائه می‌گردد.

شکل ۳. الگوی توسعه آمادگی دفاعی کارکنان نیروهای مسلح از منظر حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

پیشنهادها

الگوی ارائه شده برای تحقیق از مقوله‌های علی، آمادگی، شرایط زمینه‌ای و محیطی، راهبردها و پیامدها تشکیل شده است. هر کدام از آنها دارای ابعاد و مؤلفه‌های خاص خود می‌باشند. بر اساس یافته‌های پژوهش موارد زیر پیشنهاد می‌گردد؛

پیشنهاد می‌گردد که در جذب، نگهداشت، محتوای آموزشی و توسعه منابع انسانی، ارزشیابی، راهبردهای منابع انسانی و جامعه‌پذیری کارکنان نیروهای مسلح به رشد و ارتقاء آمادگی‌های روحی و معنوی، آمادگی‌های نظامی و علمی، ولایت‌پذیری، خلاقیت و ابتکار، اعتماد به نفس، مسئولیت‌پذیری و انجام امور با صلابت به‌عنوان مؤلفه‌های تأثیرگذار در آمادگی و توسعه منابع انسانی نیروهای مسلح توجه ویژه‌ای لحاظ گردد.

نظر به اینکه عوامل فوق از طرفی برخاسته از اندیشه‌های فرماندهی معظم کل قوا است که به‌عنوان دستور تلقی می‌شود و از طرفی دیگر با توجه به تهدیدات روزافزون انقلاب اسلامی و به‌طور خاص جنگ‌های تروریستی و شناختی در منطقه، عامل موفقیت و آمادگی

همه‌جانبه نیروهای مسلح خواهد بود، پیشنهاد می‌گردد برنامه عملیاتی اجرا و پیاده‌سازی این الگوی توسعه در الویت اقدامات سازمان‌های زیرمجموعه قرار بگیرد.

تقویت و رشد روحی و معنوی از مؤلفه‌های اصلی این آمادگی است که نیازمند توجه ویژه در محتوای آموزشی و تربیتی کارکنان نیروهای مسلح خواهد بود. پیروزی‌های جنگ‌های اخیر حزب‌الله لبنان، حماس، ارتش سوریه و عراق بر رژیم اشغال‌گر قدس و ارتش‌های نامنظم داعش و القاعده نشان‌دهنده نقش بی‌بدیل همین روحیه آمادگی معنوی می‌باشد.

به‌دلیل آن‌که داده‌های پژوهش به روش مقطعی جمع‌آوری گردیده است، ممکن است نتایج به‌دست آمده با تحقیقات طولی متفاوت باشد. همچنین نبود ادبیات تحقیقی در حوزه مورد پژوهش به‌علت بدیع بودن موضوع و همچنین گستردگی طرح تحقیق از دیگر محدودیت‌های این پژوهش محسوب می‌شود. در این راستا توصیه می‌شود محققان و علاقه‌مندان در پژوهش‌های آتی خود به به عنوان پژوهشی شناسایی نقشه راه اجرا پیاده‌سازی و روش‌های اجرایی و عملیاتی فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای ^{ظله‌العالی} درخصوص توسعه آمادگی دفاعی کارکنان نیروهای مسلح بپردازند.

منابع

منابع فارسی

- حضرت امام خامنه‌ای ^{مد ظله العالی}، مجموعه بیانات قابل دسترسی در پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری.
- سپهوند، رضا و شریعت‌نژاد، علی (۱۳۹۳)، بررسی تأثیر شایستگی مدیریتی بر رضایت شغلی و تعهد سازمانی اعضای هیئت علمی و کارکنان دانشگاه های خرم‌آباد، مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره ۲۱، شماره ۳، صفحات، ۵۰۵-۵۲۸
- فیروزآبادی، سید حسن (۱۳۹۱). دفاع همه‌جانبه ملی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران.
- کریمی، حمید (۱۳۹۱). رساله دکتری "الگوی بازدارندگی همه جانبه"، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده مدیریت راهبردی.
- مهربابی، امیرحمزه و خنیفر، حسین (۱۳۹۰). «معرفی روش شناسی نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی»، فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، سال نهم شماره ۲۳.
- فرهی‌بوزنجانی، برزو و محمدی، ابوالفضل (۱۳۸۹). «الگوی توسعه و تعالی مدیران و فرماندگان سپاه از منظر مقام معظم رهبری». فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، سال دوم، شماره ۳، زمستان ۱۳۸۹، ۲۸-۲۸.

منابع انگلیسی

- 1- Ahrari, E. (2010). Transformation of America's Military and Asymmetric War, Comparative Strategy, 29:223-244
- 2- Bissett, R. L. (2009). An Assessment of the Research chefs association's core competencies for practicing culinologists. Journal of Public personnel management: 141-157.
- 3- Boyatzis.R.E & Ratti, F.(2014). Emotional, social and cognitive competencies:
  - distinguishing effective Italian managers and leaders in a private company and cooperatives", Journal of Management Development 28(9):821-833.

- 4- Chyung, S. Y., Stepich, D., & Cox, D. (2009). Building a competency-Based Curriculum Architecture Educates 21ST century Bussinesspractitioners. *Journal of Education for to Bussiness* : 106-125.09
- 5- Dickens, D, (2009). The Revolution in Military Affairs: A New Zealand View, Part 1, Working Paper 14/99, Centre for Strategic Studies, Victoria University of Wellington, Wellington, 37-8.
- 6- Edwards, A. (2009). Competency modeling as an antecedent for effective Leadership. development and succession planning within the public social services environment, Dissertation for Degree of Doctor of Philosophy in the Benedictine University.
- 7- Hollenbeck, G. P ., Mc Call Jr, M. W., & Silzer, R. F.(2011). Leadership . *Competency Models. The Leadership Quarterly*, 17: 398-413.

